

1946: 'Beta' in Bandung, een Molukse voetafdruk

Column van Fridus Steijlen

Nieuwsbrief Moluks Historisch Museum mei 2018

Begin mei zocht ik in Bandung naar getuigen van de komst van Nederlandse troepen in 1946. Dat ging indertijd gepaard met een grote brandstichting door terugtrekkende Indonesische troepen: de Lautan Api Bandung (Bandungse vuurzee). Bandung associeerde ik tot nu toe nooit met deelname van Molukkers aan de kant van de Indonesische republieken, maar vooral met deelname aan Nederlandse zijde. Door het simpele woordje 'beta' (ik) in een strijdlid leerde ik dat Molukkers hier ook aan de andere kant vochten.

Ik kende dus alleen verhalen over Molukkers die in Bandung aan de kant van Nederland vochten. Rond Bandung waren redelijk wat Japanse interneringskampen, mede omdat Bandung voor de Japanse inval een belangrijke legerplaats van het KNIL was. In de buurt van Bandung zaten in de Japanse tijd zowel burgers als krijgsgevangenen in kampen. Een deel van hen keerde na de Japanse capitulatie terug naar Bandung. Zo had ik in interviews gelezen dat iemand die uit een Japans kamp was vrijgelaten en in Bandung terecht kwam, door Molukse militairen werd beschermd. En dat Molukkers samen met de Gurkhas (die als Brits-Indische geallieerden als eerste naar Bandung waren gekomen), het gebied ten noorden van de spoorlijn die Bandung door midden deelt, beschermden. En dat Molukkers samen met Indische jongeren mensen die werden bedreigd, uit het door republieken gecontroleerde gebied in veiligheid brachten.

Mijn tweede associatie was natuurlijk de deelname van Molukse militairen aan de poging tot de machtsgreep door kapitein Westerling in januari 1950, direct na de onafhankelijkheidsoverdracht. De Verenigde Staten van Indonesië, waaraan in 1949 de soevereiniteit was overgedragen, begon in januari al uit elkaar te vallen doordat deelstaten zich bij de Republiek Indonesië aansloten. Westerling wilde dat voorkomen en deed een poging om vanuit Bandung de macht te grijpen. De naam van zijn beweging was APRA, de strijdgroep van de rechtvaardige vorst (Angkatan Perang Ratu Adil). Voor zijn actie mobiliseerde hij een grote groep Molukse commando's die hij al eerder onder zijn commando had gehad. Van de actie zijn vooral foto's met lijken van Indonesische militairen in Bandung bekend. De actie mislukte en de Molukse militairen die mee hadden gedaan werden veroordeeld en tijdelijk op het eiland Onrust geïnterneerd.

APRA-actie, Bandung 1950 (MHM/coll. M.J. Latumahina)

APRA-militairen met portret van de Koningin, in een kamp op het eiland Onrust. Geheel vooraan, v.l.n.r.: sgt.maj. Leihitu, korp. Tetelepta, korp. E. Sahuleka. Achter v.l.n.r. sgt. Ferdinandus, sgt. Titarsole, 1e luit. Titalay, legerpendeta Hattu, sgt. Sinay (MHM)

Dat waren mijn associaties met Molukkers en Bandung. Totdat ik mij verdiepte in de Lautan Api. In oktober 1945 waren de Brits-Indische geallieerden in Bandung gekomen om het gezag van de Japanners over te nemen. Als snel kwam het in Bandung tot schermutselingen tussen de Britse soldaten, uit de Japanse kampen teruggekeerde Nederlanders, Indo-Europeanen en Molukkers aan de ene kant en Indonesische republikeinen en het Indonesische leger aan de andere kant. Om de controle terug te krijgen eisten de Engelsen dat de Indonesische strijdkrachten zich uit de stad zouden terugtrekken. Het Indonesische leger trok zich op 24 maart 1946 terug en stak daarbij een aantal wijken van de stad in brand onder het motto: beter vernietigd dan teruggegeven aan het kolonialisme. Deze daad van verzet werd bekend als de Bandungse vuurzee, Lautan Api Bandung.

Tijdens mijn zoektocht naar groepen in Bandung die zich met de Lautan Api bezig houden stuitte ik op een Indonesisch strijdlid over Bandung. Het eerste dat opviel was de titel: 'Halo Halo Bandung' [Noot 1]. Volgens de meeste informatiebronnen kwam het woord 'halo' uit Sumatra, waar het een groet was. Mij deed het vooral denken aan de radioverbinding tussen Kootwijk in Nederland en Malabar bij Bandung. In 1929 nam koningin Wilhelmina die officieel in gebruik met de woorden "Hallo Bandoeng, hallo Bandoeng hoort u mij?" en ook in het liedje 'Hallo Bandoeng' wordt het radiocontact bezongen [Noot 2].

De tekst van het Indonesische strijdlid verraste mij:

Halo-halo Bandung
Ibukota periang
Halo-halo Bandung
Kota kenang-kenangan
Sudah lama beta
Tidak berjumpa dengan kau
Sekarang telah menjadi lautan api
Mari bung rebut kembali

Hallo-hallo Bandung
Hoofdstad van de Preanger
Halo-halo Bandung
Stad vol herinneringen
Al lang ben ik
Niet bij jou geweest
Nu ben je een vuurzee geworden
Kom op bung laten we het heroveren

Dat 'beta' in de vijfde zin is niet Indonesisch maar Moluks. Waar kwam dat vandaan vroeg ik me af?

Lang werd de bekende Indonesische componist Ismail Marzuki genoemd als de componist en schrijver van het strijdlid. In het midden van de jaren negentig ontstond een controverser rond het lied. De componist zou niet Marzuki zijn, maar alle strijders die vanuit verschillende

delen van Indonesië in Bandung vochten hadden hun bijdrage aan de tekst geleverd. Volgens Bang Maung, een van de guerrillaleiders uit die tijd die werd geïnterviewd voor het boekje 'Saya pilih mengungsi' (Ik koos voor toevlucht), trok de guerrilla elke avond de stad Bandung weer in [Noot 3]. Toen ontstond volgens hem ook het lied. Strijders uit Medan begonnen met Halo Bandung, omdat jongeren in Medan, geïnspireerd door een cowboyfilm, elkaar met 'halo' begroetten. En volgens Bang Maung was met het verdubbelen van halo (Halo Halo Bandung) het ritme van het lied geboren. Daarna volgden de andere regels. Er waren ook Molukse jongeren die een bijdrage leverden -Leo Lopulisa, Tenolah en Pelupessy - maar wie van hen de zin met het woordje 'beta' toevoegde, herinnerde Bang Maung zich niet meer. Maar ze waren er, anders had 'beta' er volgens hem nooit in gestaan.

Voor mij is het woordje 'Beta' in Halo Halo Bandung een soort voetafdruk van de geschiedenis. Een voetafdruk van Molukkers die in 1945/1946 met de Indonesische troepen Bandung verlieten en 's nachts de stad infiltrerden. Ook daar stonden Molukkers dus letterlijk aan beide zijden van de demarcatielijn. Nu ik de voetafdruk heb, moet ik op zoek naar de verhalen die erbij horen.

Noten:

Noot 1: Zie www.youtube.com/watch?v=CxONJEAH67Y en voor een moderne falsmob versie uit 2010 ter gelegenheid van 200 jaar Bandung www.youtube.com/watch?v=Kne3DdtT7ps

Noot 2: www.youtube.com/watch?v=0130cvtfaOU

Noot 3: 'Saya Pilih Mengungsi: Pengorbanan Rakyat Bandung untuk Kedaulatan' door Ratnayu Sitaresmi en Soewarno Darsoprayitno, uitgave: Bunaya, 2002. Zie ook tobadreams.wordpress.com en www.hetanews.com